

Cumhuriyet'in Dindar Kadınları

Religious Women of the Republic

Tuğba Arslan¹

Cumhuriyet'in Dindar Kadınları,
Fatma Barbarosoğlu,
 Profil Yayınları, 2015, ISBN 978-975-996-229-6, 231 s.

Cumhuriyet'in Dindar Kadınları isimli kitap, yazarın doktora tezine hazırlandığı dönemde karşılaştığı süreçlerden edindiği farkındalıkları biriktirdiği bir eserdir. Burada yazar, kendi ifadesi ile geçmişin kadınlarını tanıtmaya çalışmış ve Kemalist devrim imajının kadınlar üzerinden belirlenmeye çalışıldığı bir dönemde bu tanımlamanın dışında kalan; Osmanlı ve Batı kadın tipine uymayıp Müslüman kimlikleriyle varlıklarını sürdürmeye çalışan; en yaşlısının 1914, en gencinin ise 1945 doğumlu olduğu ve ülke kederinden bağımsız bireysel acılar yaşamamış olan on altı kadının hayat hikâyesini okuyucuya aktarmıştır. Bununla beraber yazar, konu edindiği kadınların hayat hikâyelerinden hareketle bir dönemin dindar kadın portresini çizip o dönemdeki İslâmî yaşantının nasıl olduğunu tanıklarıyla anlatmaya çalışmıştır. Her kadının hayat hikâyesini birebir kendisinden dinleyen yazar, süreçleri birlikte yaşadıkları diğer çağdaş kadınların anekdotlarına da eserinde yer vermiştir. Zira her kadın kendisinden bahsederken diğer bir kadını da hikâyesinde işaret etmiştir.

Yazar bu kitabı kaleme alırken, dindar kadınların sosyal hayatlarını, özel hayatlarını ve sivil toplum çalışmalarını ortaya koyma sürecindeki gayretlerini, dayanışmalarının dilini ve dönemin hadiseleri ile mücadele şartlarını hissettirmeyi hedeflemiştir. Çoğumuzun daha önce adını bile duymadığı şahsiyetleri günümüze taşıyan bu eserde, hayat hikâyelerine değinilen kadınlar, dönemlerini bir nebze de olsa aktarmaları talep edildiğinde hikâyelerini anlatırken utanıp kısa cevaplar vermekle yetinmiş; ancak hissiyatlarını derinden derine yaşamaya devam etmiş kadınlardır. Yazar bunu ifade ederken günümüz ile kıyaslama yapmış ve o kuşağın tevazuundan hareketle bugünkü kuşağın “ben” nesli oluşuna da işaret etmiştir.

Eserde dindar kadınların yaklaşımları okuyucuya aktarılmadan önce onlara etki eden baba ve eş faktörlerine değinilmiş; bunun için dindar erkeklerin devlete karşı mesafesini üç farklı yönden ele alan İsmail Kara'nın, “tek Cumhuriyet, pek çok Müslümanlık” analizine yer verilmiştir. Dönemin babalarının takındığı birinci tavır rejim ile muha-

¹ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, tgbaarsln@gmail.com

lifleri arasında arabuluculuk yapmaya çalışan Ahmet Hamdi Akseki'nin tavrıdır. İkinci tavrı, Said Nursi'de yakınlık bulan “devlete uzak, millete yakın” anlayışıdır. Üçüncü tavrı ise, “şekil olarak modern, öz olarak İslamiyete bağlı” aydın tipinde kendisini göstermiştir. Böylece yazar, babaların tavırları üzerinden kızlarının Cumhuriyet’le ilişkilerini hangi mesafede yürüttüklerine değinmiştir. Bunların yanı sıra eserde, babalarından eğitim ve çalışma alanlarında destek gören kadınların eşlerinden çalışma konusunda destek alamadıklarını gösteren örneklere de rastlamak mümkündür.

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. “Osmanlı ile Cumhuriyet Arasında” ve “Ve Cumhuriyet”. “Osmanlı ile Cumhuriyet Arasında” isimli birinci bölümde yazar, Osmanlı ile Cumhuriyet arasındaki süreçten nasibini almış dört kadının hayat hikâyesine yer vermiştir. Bu kadınlar sırasıyla Nuriye Çakmak, Behiye Temelli, Safiye İzerdem, Nusret Safayhi'dir. Yazar bu bölümde ilk olarak “medreseler kapatılacak, kazanç kapılarınız artık köyleriniz olsun” tavsiyesi ile tasını tarağını toplayıp köye yerleşen ve yazarın tabiri ile ilmiyenin kapısından çiftçiliğin kapısına geçen Ahmet Hüsamettin Efendi'nin kızı Nuriye Çakmak'ı; ikinci olarak kendisinden 33 yaş büyük biriyle evlendirilen İsmet İnönü'nün ağabeyinin eşi Behiye Temelli'yi; üçüncü olarak, Tüccarbaşı Kuran Kursu'nun açılmasına öncülük eden Safiye İzerdem'i; son olarak da felsefe eğitimini yarıda bırakmış olan Nusret Safayhi'yi konu edinir. Kitapta hayat hikâyelerine yer verilen bu kadınların genel özelliklerine baktığımızda, aile ve eşlerin dindar olduğu ve kadının evin dışında eğitim almasına sıcak bakılmadığı; bununla beraber sosyal anlamda el işi türünden uğraşlarla kendilerini geliştirme çabası içinde oldukları görülür. Dönemin kızları iken anne olduklarında kendi çocuklarının hem tahsilli hem de sosyal anlamda yetişmelerini sağlamaya çalışan bu kadınlar, millete fayda sağlayabilmek adına kendi zamanlarından tasarrufa gitmişlerdir ve bu durum, yazar tarafından önemle vurgulanmıştır.

Kitabın “Ve Cumhuriyet” başlıklı ikinci bölümünde yazar, Cumhuriyet Dönemi'nin siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik konjonktüründen nasibini almış on iki kadının hikâyelerine değinmiştir. Bu kadınlar Atiye Akyıl, Hümeysra Ökten, Münire Yazar, Fakihe Güleç, Türkan Özkul, Fatma Çalıkavak, Gülsen Ataseven, İmral Müberra Önal, Mevhibe Kor, Meliha Yalçıntaş, Leyla Çonkar ve Nuran Alişoğlu'dur. Yazar bu bölümde ilkokulda namaz kılmaya başlayan, tahsil hayatında başörtüsünü okul girişinde çıkarıp okuldan çıkarken tekrar bağlayan ilk başörtülü doktor Hümeysra Ökten'i, ilkokulda sabah namazlarını kılmadan evinden çıkmayıp öğle namazlarını da yemek için eve geldiğinde yemeğe oturmadan kılan Münire Yazar'ı, Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi'nde yaşadığı sıkıntıların ardından din dersi öğretmeni olarak atandığında ilk görevini başörtüsü olmaksızın yapıp tesettüre daha sonra giren Türkan Özkul'u, dönemin neredeyse herkesçe tanınan ve bilinen biçki-dikiş hocası Fatma Çalıkavak'ı, TBMM'den üstün hizmet ödülü almış başörtülü doktor Gülsen Ataseven'i ele alır. Bu bölüm, rejimin soğuk yüzünü görmüş olan kuşağın babalarının kızlarının hikâyelerini barındırmaktadır. Hikâyelerin daha iyi anlaşılması adına esasen kitabın, devrin manevî buhranını anlatan diğer kitaplar ile paralel bir biçimde okunması gerekmektedir. Bütünsel bir biçimde ortaya konulmasa dahi yine de Cumhuriyet döneminde

manevî yaşama ilişkin değişim çabalarının yansımasını kitapta konu edilen kadınlar üzerinden anlamlandırmak mümkündür. Örneğin, Atiye Akyl üniversite tahsilini yerine getiremediği için 80 yaşında dahi acı hissetmektedir. Babası, ağabeyinin sanat mektebinde okumasına müsaade ederken Atiye Hanım'ın ilkokul sonrası eğitimine karşı çıkmıştır. Onun yaşadığı dönemde Cumhuriyet devri inkılaplarının iyiden iyiye kendini hissettirdiğini, tarikat ehli ailelerin mevcut iktidar ve rejim ile ciddi sıkıntılar yaşadığını, çocuklara dinî eğitimin ailede çeşitli kısıtlılıklar içerisinde de olsa verilmeye çalışıldığını; ayrıca kız çocuklarının yüksek tahsillerine devam etmek istemeleri durumunda başlarını açma problemi ile karşı karşıya kaldıklarını söylemek mümkündür. Bu dönemde babaların takındıkları tavır yukarıda da ifade ettiğimiz üzere toplumsal cinsiyet açısından dikkatle değerlendirilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Babalar özellikle erkek çocuklarının okula devam etmelerini hatta istedikleri bölümler üzerine ilerlemelerini desteklemekte fakat aynı durum kız çocukları açısından geçerli olmamaktadır. Sosyolojik olarak değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da bu devir kadınlarının kendilerinden yaşça büyük ve kimi örneklerde karşılaştığımız gibi statü ve dinî hassasiyet bakımından farklı erkekler ile evlenmiş olmalarıdır. Bu durum dindar kadının toplum içerisinde kendine yer edinebilme adına bir erkek tarafından himaye-koruma altına alınma, sahiplenilme hissiyatının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Dil bakımından yalın ve akıcı olan eser, bir roman edasıyla kaleme alınmıştır; bu haliyle okuyucunun zihninde anlaşılmadık bir kısım oluşmasına izin vermemektedir. Bununla beraber Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren yeni toplumsal düzen içerisinde kendilerine yer bulmaya çalışan kadınların hikâyelerinin günümüze ulaştırılması açısından bu eserin büyük önem arz ettiğini ifade edebiliriz. Cumhuriyet döneminde yaşamış on altı kadının biyografisinden hareketle insanların zihinlerinde hem döneme ait hem de şahıslara ait tanıtıcı bir çerçeve çizildiğini söylemek mümkündür; fakat Cumhuriyet dönemi dindar kadın gerçeğinin çok daha ayrıntılı çalışmalar ile gün yüzüne çıkarılması gerekmektedir. Devrin siyasal ve sosyal konjonktüründen hareketle kadınların zor durumlarda dahi nasıl iştiaqla topluma hizmet ettikleri konusu dikkate değerdir ve yazarın bu tür durumları kişilerin biyografilerine müdahale etmeden okuyucuya sunmuş olması okuyucuları kahramanların hayatlarına tanıklık etmeye bir adım daha yaklaştırmaktadır. Ancak, eserde hayat hikâyeleri okuyucuya sunulan kadınların belli bir çevreden seçilmiş olması ve tek bir bölgeyi kapsamaması, Türkiye'nin diğer bölgelerinde yaşayan kadınların hayat hikâyelerinin de konu edildiği çalışmalara duyulan ihtiyacı gözler önüne sermektedir.

Yazarlara Notlar

KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi'nde değerlendirme süreçlerine alınacak çalışmalarda temel bazı kriterler aranmaktadır.

Dergiye gönderilecek çalışmaların;

- Kadın çalışmalarıyla ilgili nicel, nitel, tekdenekli veya karma araştırma deseni kullanılarak hazırlanmış olmasına,
- Kadın alışmaları konusunda son dönem alanyazını kapsamlı biçimde değerlendiren literatür analizi, metaanaliz veya metasentez çalışması olmasına,
- Kadın alışmaları konusunda pratik olarak uygulanabilecek model nerileri sunmasına dikkat edilir veya benzeri zgn nitelikte yazılar olması talep edilir.
- Kadın alışmaları konusunda bilimsel yazı ve makalelerin yanı sıra kitap değerlendirme yazıları, mahkeme kararı ve mevzuat incelemeleri ile güncel olaylara ilişkin analizlere yer verilebilir. Bu tür yazılar, yayın kurulu tarafından kabul edilir veya geri çevrilir.

Bu erevede KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, ileri araştırma/istatistik yöntemlerini ve teknikleri kullanılan güncel çalışmalara yer verilecektir. Çalışmaların yöntembilim açısından yetkinlikleri kadar alana orijinal ve yeni katkı sunmaları da temel yayımlanma kriteridir.

Yayımlanmak üzere gönderilen çalışmalar öncelikle Dergi Yöneticisi ve Baş Editör tarafından amaç, konu, içerik, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden incelenmektedir. Editöryal n değerlendirmedeki genel eğilimler řu şekildedir:

Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerine Dayalı alışmalar

- Yüksek lisans ve doktora tezlerine dayalı çalışmalarda tezin bütününün, tezde kullanılan bütün verilerin raporlanması, tezlerden dilimlenme yapılmaması beklenmektedir.
- Bütün araştırma türleri için verilerin güncelliğine önem verilmektedir. Araştırma verilerinin toplanması üzerinden 5 yıl veya daha fazla süre geçmiş ise araştırmaların güncelliğini kaybettiği yönünde görüş bildirilmektedir.
- Değerlendirme Süreçleri
- Gönderilen bir çalışmanın editöryal değerlendirmesi 40 gün içerisinde tamamlanmaktadır.
- Hakem değerlendirme sürecine alınan çalışmalar alanda uzman iki hakeme gönderilir.

- Eğer hakemlerin raporlarında çalışma ile ilgili görüş ayrılığı söz konusu olursa, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulur.
- Hakem değerlendirme süreci, řu anki yoğunluk göz önüne alındığında yaklaşık 3-4 ay sürmektedir. Bu süre, ilgili alandaki hakemlerin iř yükü nedeniyle uzayabilmektedir.
- Hakem raporları gizlidir. Yazarlar çalışmalarını değerlendiren hakemlerin kim olduğunu bilmemektedirler. Hakemler de değerlendirdikleri çalışmanın yazarını/yazarlarını bilmemektedirler.
- Yazar/yazarlar; hakemlerin, Alan Editörünün ve Baş Editörün eleştirilerini, önerilerini ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadırlar. Yazar/yazarlar, eleştirilerden ve önerilerden katılmadığı hususları gerekçeleriyle izah etmelidir/etmelidirler.
- KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi'nde hakem değerlendirme süreçlerinin detayları ve ilkeleri için Hakemlere Notlar bölümüne bakılabilir.
- Yayım kabul edilen çalışmaların süreçleri aşağıda belirtilmiştir.
- Yayım kabul edilen bir çalışmanın neticesi Yetkilendirilmiş Yazara bildirilir.
- Yetkilendirilmiş Yazarın ilgili raporlara göre düzenlediği alışma Baş Editörü veya Alan Editörü tarafından incelenir. Onaylanan alışma tashih ve redaksiyon sürecine alınır.
- Yetkilendirilmiş Yazara çalışmasıyla ilgili tashih notları gönderilir.
- Tashih süreci tamamlanan çalışmalar tasarıma yönlendirilir.
- Mizanpağı ve tasarımı tamamlanan alışmalar Yetkilendirilmiş Yazar tarafından son kez kontrol edilir.
- Bu süreçleri tamamlayan çalışmalar yayım sürecine alınır ve ilgili sayıda basılır.

Editöryal n değerlendirme sonucunda bir çalışma, genel kriterleri veya yukarıdaki kriterleri karşılamıyorsa, çalışmanın Yetkilendirilmiş Yazarına gerekçesi ile birlikte, çalışmasının hakem değerlendirme sürecine alınamayacağı yönündeki karar bildirilmektedir.

KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan makalelerin;

- Sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir. Yayımlanan yazılar, düşünsel planda dergiye veya Kadın ve Demokrasi Derneğini (KADEM) bağlamaz.
- Yayımlanan yazıların yayım hakları Kadın ve Demokrasi Derneğine (KADEM) aittir.

KADEM
WOMEN AND DEMOCRACY ASSOCIATION

DECEMBER 2016 • VOLUME 2 • ISSUE 2

KADEM

Journal of Women's Studies

ISSN:2149-4878.

Interview

Prof. Dato'sri Dr. Zaleha Kamaruddin

Female Labor-Force Participation in Turkey From Gender Justice Perspective

Assoc. Prof. Dr. E. Sare Aydın Yılmaz

Young Girls' Rights in Turkish Social Security Law

Berna Gökçen Ayan

Cartoons As A Transmitting Tool Of Gender: Cinderella And Snow White Case

Prof. Dolunay Şenol, Sezgin Erdem, Zafer Uzun, Elif Erdem

Syrian Female Refugees and Poverty: The Case of Malatya

Canan Coşkun

WOMAN within The Conceptual Framework of Poverty

Assoc. Prof. Dr. Gökçen Sayar Özkan

Gender Discourse in Islamic Law: Equality or Justice?

Büşra Bilgin

Women's Freedom in the Context of Feminist Discourse

Zehra Zeynep Sadıkoğlu

Religious Women of the Republic

Tuğba Arslan

kadem.org.tr